

EUROASIJSKÝ EXPRESS

VLAKY S DUŠÍ SAMOVARU

aneb ruské vlaky rozvázejí cestující a čaj

Ivo Dokoupil

Snad nic na světě Rusové nemilují tak bytostně jako chvíle, kdy se jim podaří zastavit čas, ponořit se do věčnosti a kochat se pocitem svobody a nezávislosti. A právě cesta vlakem po ohromném prostranství, které se již po staletí Rusové snaží nějakým způsobem kolonizovat, jim to alespoň na malou chvíli umožňuje. A spolu s nimi i všem, kteří překonají evropskou ostýchavost a do jednoho z vlaků Moskva - Asie nastoupí.

Odměnou za hodiny, dny a týdný prožit ve vlaku, za probněné noci ve spínavých čekárnách a za zkoušky trpělivosti u ruských pokladec jsou pro Evropana nádherné zážitky pocházející jakoby z jiného světa. Ze světa, kde cíl cesty najednou není tím nejdůležitějším, čemu je vše podřizováno, tím, co neustále člověka pohání ku spěchu a co způsobuje nepřekonatelnou nervozitu, musí-li třeba jen jeden den navíc strávit na nějakém sibiřském nádraží, protože „biletov net“. Ze světa, kde tep života lze namatlat hned pod tenkou kůži všednosti v každém jeho okamžiku, protože pouze tento přítomný okamžik je živý, na rozdíl od minulosti či budoucnosti, které zde prakticky nemají žádnou hodnotu. Proto není kam spěchat, příjezd do cíle našeho putování nám neposkytuje o nic větší příležitost k zajímavým zážitkům než právě probíhající chvíle v dusné čekárně či v nevětraném vagónu transkontinentálního rychlíku. Ruský vlak je možná jenom moderní odměnou právě asijské karavany. Nádraží svým ruchem a hmezním připomínají orientální bazar, samotné vlaky pak, vybavené lehátky, samovary a vlahými prodávací všeho možného, oni velbloudi karavany, která si vše potřebné na cestu do nebezpečných hlubin pouští a velehlor veze s sebou. I cestující ve vlahých jakoby byli stále tít. Ti, kteří doprovázeli odvažné cestovatele nebo později naše legionáře při cestě na východ: muži ve vatách, šlehači s košíky hub a borůvek, bohatí kupci se svými tlustými ženškami a s neméně obézními dečrami,

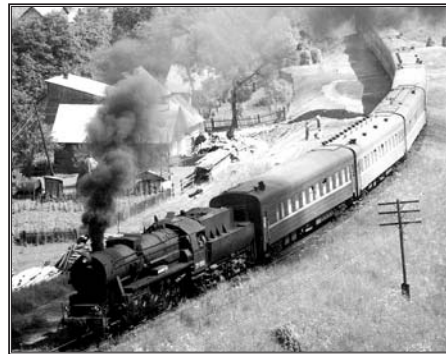
městské paníčky, vesnické dámy, zasněžené studentky, sejdíři, vojáci a seržanti, opileci a bogomilové. A jako tehdy i nyní vlaky sem a tam křížují ohromné pláne ruského samoderžavi a jako tehdy i dnes si během odpočinku na ruských nádražích vyprávějí příběhy z cest a historiky z dalekých měst.

Jeden den Ivana Vlakoviče
Celou noc jsem oka nezahmouřil. Zase na mne zbylo jen vrchní lokomotivní na konci vagónu, kde jsou dveře vedoucí do chodbičky a na záchod, se kterými musí každý silák trisknout. A v Rusku jsou asi sami siláci, kteří nevědí, k čemu se používá kliša. A navíc to vedro. Vlak se přes den rozpálí chráně před paprsky slunce jen svou nepravou rychlostí a v noci pak sálá teplo do lidských těl, která postupně upadají do kómatu vydávající nejen různé prapodivné zvuky, ale i stejné podivné pachy. A taky naftari. Dokud je ve vagónu někdo s lahvi vodky k kufru, tak nemůžou klidně usnout. Stávkany se střídají s okurkami a uzenou rybou, kterou jsme koupili od vólky na stanici. Prý jí včera vyvolil z dělá, ale vypadá spíš, jakoby umřela hladem. A když došla voda ve vagónu, vyběhli naftari na nástupiště. Odchytli dalšího dědka spliknečky čekajícího v kontě se síťkou plnou flousků, a celou ji odkoupili. Jakoby nevěděli, že ussirijská vodka je snad to nejhorší pítí, které se dá vůbec sehnat. Koukám na paníčky kourím frontu na toaletu. Jako vždycky si ty potvory přivodí okupují jeden ze dvou záchodů pro sebe. Spáchat hygie-

nu znamená stát půlhodinovou frontu se slečinkami v tepláčkách a čekat, až se ošpíhají a nanesou vrstvu rudé rtěnky tam, kde má normální člověk ústa. Bez toho by se asi netrefily do pusy a nemohly by posídat. Chvilí uvažují, co teď. Vodka musí ven, to je jasné, a tak vytahují z krabičky papiroso, slézám ze

se, asi zastavíme. Je půl dvanácté a náš vlak Moskva - Čita zastavil ve vesnici někde na Sibiři. Je čas vyběhnout ven a koupit něco k snědku. Průvodčí z našeho vagónu tvrdí, že budeme stát čtyřicet minut. Sundala schůdky, vypustila nás ven, ale pořád nás sleduje svým ostržím zrakov, abychom se jí někam

a teprve takto naložen pospíchám k vlaku. Ten se již pomalu rozjíždí a dežura jako starostlivá kvočna nahání své cestující do vagónu a těm s rukama plýma jídla nebo malých dětí pomáhá při naskakování. Rozkládám si stolec u okýnka a pojdám horké brambory s koprem. Koukám, co se děje nového v našem vagónu - nocehárne. Někteří vystoupili, někteří se prohlubili a jiní opět spí, přikryti dekou a prostěradlem tak, že nelze rozeznat, kdo se pod nim skrývá a je-li ještě živ. Věčnost a utrpení - to jsou základní témata ruské duše. Jako slunce osvětluje měsíc, aniž by se někdy setkali, tak je ruská duše osvětlena plamenem věčnosti, který jí dodává zvláštní lesku. A utrpení z popálením taktu vzniklých si velice považuje, protože jsou dokladem maximální možné blízkosti svíce.

Maléničky byznys

Celé Rusko dnes žije a dýchá „maléničky byznysem“, jak se jmenuje tento drobný obchod připomínající období obchodní války v roce 1918. Tenkrát s pytlí na zádech putovali vlaky z měst na vesnice a zpět takzvaní „mešnicníci“ - putovní prodáváci a obchodníci, kteří vyměňovali nářadí a sonátský získané v továrnách za obilí a jídlo uchráněné veprem před smrtí války. V období divokého vraždění, kdy neexistoval fungující trh, nahrazovali svou mravenčí práci rozvrácený zásobovací systém a udržovali tak Rusko naživu. Dnes jakoby mešnicníci vstali z mrtvých. Lidé, kteří jsou svými příjmy závislí na státě, a těch je dosud většina,

Ruské ženy

Ruské ženy mají na starosti všechny typicky ženské práce: jsou z nich zednice, asfaltérky, zámečnice i slevačky. Snad od dob Petra I., kterému se podařilo vtlouct do hlav mezi počty hrdošti na uniformu Impérium, jsou to právě ženy, jejichž zásluhou většinou je v Impériu co jíst. Mnohé z nich se netají názorem, že chlap v domácnosti jenom zavazí a je zbytečnou zátkou, protože bez něj jde všechno mnohem lépe a snadněji. Je proto jednodušší ho přihlásit na vojenskou akademii nebo rovnou vyhnat z domu. Rusko je poslední baštou skrytého matriarchátu.

dokončení v příštím čísle

KÁBUL

Kateřina Stejskalová

Moje cesta do Kábulu začala v pákistánském Islamabadu. Jako zaměstnanec mezinárodní humanitární organizace Caritas Internationalis, jsem mohla bezplatně letět letadlem OSN. Brzy ráno nasedám do letadla, které OSN poskytlá Jihoafrická republika a za chvíli se již vznáším nad Pákistánem. Čeká mě 40ti minutový přelet přes hory, pod námi leží nejdříve hnědá a vyprahlá řeka, které se po chvíli mění v zasněžené vrcholky. Hřeben hor přelétávám v nízké výšce, pod námi jsou jasné k rozeznání horské stězky a občasná lidská obydli, po levé straně mímáme zasněžené hory, které se tyčí vysoko nad naším letadlem. Letadlo si vybírá průmysky a vypadá to, že nás nikdo nevidí, pilot leti naslepo a občas prudce mění směr letu. Přelétáme nejvyšší hřeben a pod námi je náhorní plošina, na které leží hlavní město Kábul. Klesáme k přístani a sledujeme rozbombardované továrny a shluky budov. Okolo přistávací dráhy je spousta rozstřílených letadel a oborech sonátsček, ale letištní věž kupodivu stojí. Na letištní ploše nás ihned obklopuje několik ozbrojených v uniformách a bez nich a vedou nás k odbavení. Dostáváme vstupní razítko do pasu a za chvíli stojím před kábulským letištem. Autem projíždíme po prašných silnicích Kábulu, vše okolo nás je šedivá a jednobarevná, silnice, domy i lidi, vše pokrývá vrstva šedivé prachu. Kábul vypadá na první pohled bídně, ale spousta věcí zde funguje, jezdí okolo nás taxíky a řidič mě upozorňuje na fungující semafor. V centru města mímáme pár otevřených obchodů s chlebem a masem. Před dřevěným pultem přímo na ulici se poráží skot, v prachu se váli z kůže stažená kráva a porouče se. Na můj udívěný pohled mi afghánští průvodci vysvětlují, že jejkým místní jatka jsou zničena, nemají lidé jinou možnost než opatřit si maso tímto způsobem. Zdůrazňují i vý-

V Afghánistánu, na jaře roku 2002, vládné jakýsi povalečný a předmirový stav, v Kábulu je klid a všude po městě jsou viditelné známky přítomnosti mezinárodních sil ISAF. Tyto jednotky mají mandát v Kábulu, ne však na území celého Afghánistánu. A tak se prý stále ještě bojuje v odlehklých horských či pouštních regio-

hody tohoto způsobu, maso je prý zaručeně čerstvé. V Kábulu musím strávit několik dní čekáním na humanitární zásilku léků. Léky jsou zatím na pákistánském území a směřují do Kábulu naložené na dvou nakladačích. Čekání využívám k přípravě distribuce léků a ve volném čase se snažím poznávat Kábul. Nejrusnějším místem Kábulu je pravděpodobně bazar. Je zde předlíněno mužů v tádzických čepicích a davem se proplétají ženy v oděvu, zahalené od hlavy až k patě, s mřížkou přes obličej vypadající jako přízraky. Ženy mají bez rozdílu všechny modrou burku, což je vlastně volný pytel, pokrývající celé tělo. Mnohé z nich žebrají, ukazují mi drobné v dlani a chtějí bakšis. Je zde také spousta spínavých a zaprášených dětí, mnohé z nich mají vyražku a různé vředy. Některé děti i dospělí mají vřed na obličeji, podívají se dovidám, že jde o následek kousnutí malinkatého komára. Bazar je ohromný a prodává se tu vše, nejvíce jsou vidět kočkové, hrnce, oblečení a také peníze. V nekonečné řadě tu posedávají lidé u malinkatých stolků, na kterých jsou vyskládané balíky peněz. Je to jediné místo, kde lze v Kábulu vyměnit peníze a tak k jednomu stolu přistupujeme. Hned je okolo nás hromada dětí, mužů a žebrajících přízraků v burkách. Za 100 dolarů dostávají přes tři miliony afghánů a epe me balíky peněz do batohu. Bazarem protěká špinavá stoka, plná odpadků vody, řeka Kábul. Podél koryta řeky jsou hromady odpadků a poničené budovy, dál za nimi se zvedají kopec do poloviny obestavené domečky ze sušených cihel a hlíny. O pár dní později se opět procházíme podél vyschlého koryta řeky a právě zde probíhá něco jako Akce Z. Podél úzkého proužku vody, v korytě řeky, pobahuje spousta Afghánů lopatami a přehazují hlínu z jedné strany na druhou. Pravděpodobně se tak snaží zakrýt vrstvy odpadků. Když

je mým, zastavují práci a pyšně poutají s lopatami před našimi fotoaparáty. Abychom získali „nahled“ podnikáme výpravu na vysoký kopec stojící uprostřed Kábulu. Na vrcholu je bývalá televizní věž, kterou zničili Američané při bombardování Kábulu, jelikož odtud vysílal Taliban. Na vrcholku je nádherné, ale všude okolo jsou viditelné známky bojů, rozstřílená auta a vystřílené nábojnice. Ještě za auty s Talibanem má na tomto kopci základnu Ahmad Shah Massud. Taliban sídlí na okolních kopcích a tak se navzájem ostře lovali. Masud se poté přemístil na sever do Panshiru a bojoval proti Talibanu odtamtud. Teď je na vrcholku hory ticho a klid, ale pod námi jsou rozstřílené celé čtvrtě hlavního města. Vrcholky hory stráží afghánští vojáci, jsou ale rádi, že si mohou popovídat s cizinci a radí nám kam až můžeme vyletět, že prý tam nejsou miny. Jsme ve výšce 2000 m a Kábul má pod námi ležící v 1 700 m, ze všech stran obklopen horami. Z předvalčevých skoro 3 milionů obyvatel zde zbyla polovina, ostatní zmizeli ve viru události nebo přežívají v uprchlických táborech v Pákistánu. Pám se našeho průvoduce na přesný počet obyvatel Kábulu před válkou a nyní. Odpověď je sкупá: „Teď je nás o polovinu mén než předtím, protože polovinu nás zabili“.

nech. Zprávy, které do hlavního města přicházejí, jsou však nejasné a zmatené. Odlehle regiony jsou, díky neexistující infrastruktuře, těžko přístupné i v mírových dobách a nyní, kdy v nehostinných pouštních přezívaných bandy bývalých bojovníků, často transformované ve zlodějské gangy, se do těchto končin málokdo odvaží.

Je mým, zastavují práci a pyšně poutají s lopatami před našimi fotoaparáty. Abychom získali „nahled“ podnikáme výpravu na vysoký kopec stojící uprostřed Kábulu. Na vrcholu je bývalá televizní věž, kterou zničili Američané při bombardování Kábulu, jelikož odtud vysílal Taliban. Na vrcholku je nádherné, ale všude okolo jsou viditelné známky bojů, rozstřílená auta a vystřílené nábojnice. Ještě za auty s Talibanem má na tomto kopci základnu Ahmad Shah Massud. Taliban sídlí na okolních kopcích a tak se navzájem ostře lovali. Masud se poté přemístil na sever do Panshiru a bojoval proti Talibanu odtamtud. Teď je na vrcholku hory ticho a klid, ale pod námi jsou rozstřílené celé čtvrtě hlavního města. Vrcholky hory stráží afghánští vojáci, jsou ale rádi, že si mohou popovídat s cizinci a radí nám kam až můžeme vyletět, že prý tam nejsou miny. Jsme ve výšce 2000 m a Kábul má pod námi ležící v 1 700 m, ze všech stran obklopen horami. Z předvalčevých skoro 3 milionů obyvatel zde zbyla polovina, ostatní zmizeli ve viru události nebo přežívají v uprchlických táborech v Pákistánu. Pám se našeho průvoduce na přesný počet obyvatel Kábulu před válkou a nyní. Odpověď je sкупá: „Teď je nás o polovinu mén než předtím, protože polovinu nás zabili“.

Je mým, zastavují práci a pyšně poutají s lopatami před našimi fotoaparáty. Abychom získali „nahled“ podnikáme výpravu na vysoký kopec stojící uprostřed Kábulu. Na vrcholu je bývalá televizní věž, kterou zničili Američané při bombardování Kábulu, jelikož odtud vysílal Taliban. Na vrcholku je nádherné, ale všude okolo jsou viditelné známky bojů, rozstřílená auta a vystřílené nábojnice. Ještě za auty s Talibanem má na tomto kopci základnu Ahmad Shah Massud. Taliban sídlí na okolních kopcích a tak se navzájem ostře lovali. Masud se poté přemístil na sever do Panshiru a bojoval proti Talibanu odtamtud. Teď je na vrcholku hory ticho a klid, ale pod námi jsou rozstřílené celé čtvrtě hlavního města. Vrcholky hory stráží afghánští vojáci, jsou ale rádi, že si mohou popovídat s cizinci a radí nám kam až můžeme vyletět, že prý tam nejsou miny. Jsme ve výšce 2000 m a Kábul má pod námi ležící v 1 700 m, ze všech stran obklopen horami. Z předvalčevých skoro 3 milionů obyvatel zde zbyla polovina, ostatní zmizeli ve viru události nebo přežívají v uprchlických táborech v Pákistánu. Pám se našeho průvoduce na přesný počet obyvatel Kábulu před válkou a nyní. Odpověď je sкупá: „Teď je nás o polovinu mén než předtím, protože polovinu nás zabili“.

Moskva je osmimilionová metropole, a tak rozhodně nezklame milovníky rychlého velkoměstského života. Nad městem se vznášejí všudypřítomný smog a téměř neustávající hluk. Na ulicích je převážně krásně oblečení mladá lidé, až se člověk někdy podiví, kam se poděla proklamovaná ruská hospodářská krize. Chudoba a krize zůstávají jaksí za branami Moskvy a všichni, kteří chtějí zbohatnout nebo jít zbohatit, to spěchájí oslavit do ruské metropole. A tak je v Moskvě stále živo a skoro nikdy mrtva. Moskva je prostě v mnoha ohledech výjimečné město a jiné takové v celém Rusku nenajdete.

NOČNÍ ŽIVOT V MOSKVĚ

Kateřina Stejskalová

Co s načatým dnem

Kdo se chce v Moskvě bavit a flámovat může začít již od brzkého rána, jen styl se v průběhu dne mění. Mnozí pracující Moskvě ani pracovní den nepřijímají již ráno, cestou do práce, u stánků s alkoholem a cigarety, ani stánků rozsety po celé Moskvě, a jelikož zrovna nepracuje, lze u takových stánků strávit velkou část dne. Je to takový ruský zvyk, kupovat si nápoje, dnes je v módě především pivo, přímo na ulici u stánků, popadnout pivu do jedné ruky, do druhé ruky cigaretu, a pak buď běžet za svým cílem, nebo se jen tak procházet. Zpočátku jsem si na zvyk pochodoval s lahůvkou a cigaretou po ulici a propletat se mezi lidmi nemohla zvyknout, ale po čase jsem i v tom oblékla jistý pívab. Tento způsob konzumace alkoholu má totiž dvě příčiny. První je čistě pragmatická – restaurace a bary jsou v Moskvě pro většinu lidí příliš drahé a nedostupné, druhou příčinou je sama široká ruská duše. Sedle-tě se sklenní piva u stánků, lze izole-zovat od ostatních lidí a to Rusové nena-jí rádi. Naopak, pohábké-li s pivem po ulicích, popokáváte spoustu lidí, sezná-mujíte se s ostatními a jste mnohem otevřenější světu. V létě je to moc pří-jemné, a když uhodí mrazy, stačí se schovat do moskevských podchodů či metra, kde se pak vytvářejí hloučky po-pojících.

Co s načatým večerem

V letních měsících vydrží Moskvane na ulicích do pozdních nočních hodin, ale jelikož v Moskvě je po větši část roku zima, lidé se v podvečer začínají poohlížet po teplém místečku a rozjíždějí se pravý noční život. Vy-ráží se na party ke známým či na různá hřiště, naměstí nebo prostě k řece. Pozor, v takové případě si s sebou vždy vezměte příruční zavazadlo plné alkoholu. V Moskvě neplatí, že přijde ke kamarádovi na návštěvu a vypijete mu zásoby. Většinou vás sám hostitel pošle do nejbližšího stán-ku tyto zásoby vytvořit nebo doplnit. A jestliže se party pořádá na otevře-ném prostranství, vždy okolo postá-vají „babušky“ s taškami plnými pře-dražených alkoholických nápojů a nejlépe připravem, musíte zaplatit přeměrnou cenu.

Častým místem, kde Moskvane tráví začátek večera jsou většinou beže-jemné bary, které se nacházejí pře-vážně v blízkosti stanic metra. Tyto bary se nijak neliší od spousty praž-ských barů. K běžnému vybavení pat-ří televize, kulturní (nehrající o peně-zě, umi to většinou moc dobře) a vy-hazovač, který cizince muského po-hlaví občas upozorní, že dívka, která právě kupuje drink, je prostitutka.

Nezapomínejte zkontrolovat stav peněženky

Čas na návštěvu nočního klubu nastává po desáté hodině večera a vybírat je opravdu z čeho. Pro tuto volbu je sa-mozřejmě podstatné, jak hluboko má člověk do kapsy. Protože jsem byla v Moskvě jako student, rozhodovány pro mě nebylo ani tak těžké a luxusní kluby, kde za vstup člověk zaplatí 100 USD jsem nenavštívila, zbývá tedy po-

referovat o těch ostatních. Ceny a vstupné jsou většinou značně přemě-řičné, ale bez peněz do hospody nelez, a tak je lepší na to nemyslet a nepře-po-čítávat.

Kdo si chce zatanovat, poselehnout muziku a napít se k tomu, má na výběr množství klubů a klubů střední kate-gorie. Do každého nočního podniku se

dostanete až po zaplacení vstupného (3-4 USD) a po důkladném prohlédání ochrannou. Chcete-li například pronést v ruče chipsy, musíte se s nimi buď roz-loučit (i ochranná mluva odvrátěne Mosky. Měli žebráci se totiž po pár sly-lených pivích stávají vašimi přáteli a psnými příteli. A tak když náhodou stánek zavře, rychle vám zajistí další pi-vo nápoje a ochotně vás hostí svými ci-garety, které po vás před pár hodiná-mi vyzbavili. Oblíbená party se koná každoročně 1. září, kdy v celém Rusku začíná školní rok a semestr na univerzítách. Tyto party si nenechají ujít ani ti dávno skole odrostli a ještě týden poté se o této noci vyprávějí stejně „neuvěřitel-né“ příběhy jako u nás třeba o Silvestru. Hned v zářetí, první zářívový víkend, se slaví Svátek Moskvy. Tato oslava má zpočátku poněkud oficiální charakter – politická vystoupení, petiční akce atd. Výhoda však spočívá v tom, že celé cen-trum Moskvy je uzavřeno pro automobi-listy, a tak se již odpoledne širokými lu-lváry valí, místo aut, proud rozjatřených Moskvánů. Na každém náměstí se tančí, zpívá a samozřejmě pije. Všeobecně ves-ele i vrchol večer na náměstí před Krem-lem, kde v době mě návštěvy probíhala Adidas Street Party. Na manutím podu se střídají rustí DJs a pod nimi tančí tisíc-ový dav. O konek další jsou rozestaveny basketbalové kope, kde se přes den uká-zkové reklamě sportoval. Ted večer se však tvoří družstva z okolo probázejí-cích rozjetých partek, většinou hráči je sota schopna zapanovat si na který-koš házet, ale o to je savi publikum.

Něco pro dámy

Zajímavá možnost se v Moskvě naskytá pro partičku osmocenných příslušnic německo pohlaví. V klubu „Divoká hu-sa“ mají dívky od sedmi do jedenácti večer vstup i konzumace alkoholu zdarma, a navíc můžou slednout mužský stripový. Ve 23.00 se otevřou brány podniku i pro příslušníky muského po-hlaví a nápoje se začínají platit. Pro ty, které to s alkoholem přezeno již před-jedenáctou, doporučit vás (před ná-stupem muzi) odpojit, protože v tomto klubu je atmosféra až do ranních hodin značně uvolněná a erotická nabíá.

Konečně do klubu

Jedny z často navštěvovaných moskev-ských klubů jsou Propaganda, Gramo-ny nebo Čtyri pokoje. Všechny jsou přibližně stejné dráha, vyhodou je vstup do 23. 00 zdarma. Ochranka má většinou ráda cizince, a tak jsou pro vás často dveře otevřeny, zatímco pro okolostojící Moskvany je plno. Tento přístup je pa-trný i uvnitř, utráčí-li vítě, jinak moc neotravuj. Klub Propaganda je vlastně diskotéka s prostorným parketem a svě-telnými efekty. Tancovat se začíná okolo půlnoci, i když DJ se snaží již od devíti. Muzika je každý den trochu jiná a nálo-žky vite dopředu, co vás čeká. Často se hrají různé odlišné hausevé muzky, techna, někdy však populární ruské i světové „slágy“. k ránu se nesetři sta-řní „vypalovačkami“. Máte-li přání změnit muziku, nemáte šanci, protože okolo DJ stojí tři i více členů ochranky, která vás s ním za žádných okolností ne-nechá promluvit. A tak se buď chytíte tanečního rytmu, pokud vám však vadí podobný neosobní přístup, můžete si dát panáka na baru a vydat se jinam. Pří-jemnou alternativou je klub Gramofon, který vzdáleně připomíná pražskou Akropolis. Hudební styl je také srovnatelný s DJs daleko přístupnější. Okolo baru se macíjají lidé a vodky se většinou objed-návají všem okolostojícím. S placením si hlavu nikdo neláme, obecně platí, že pi-jete-li vodku, vaše kapsa netrpí tolik, ja-ko v případě jiných panáků.

Podobných klubů je v Moskvě spousta, při výběru doporučuji vždy se řídit ra-dou Moskvánů, ať se v Moskvě se seznámíte v každém baru. Cizinci v Moskvě totiž často navštěvují „svě“ kluby, kde sice potkáte zajímavou mezinárodní sešlost, ale s místními moc nepoklábošite.

Jedno z oblíbených míst je klub „Třetí cesta“. Otevřeno je jen v sobotu a ne-dělá, jelikož majitelé klubu jsou ne-zrovna legálními nájemníky. Klub se nachází ve zchátralém domě a to, že se uvnitř něco děje, poznáte jen po zje-veném zkoumání provozu na ulici

před domem. Za vstupné zaplatíte 30 rublů jste-li tam poprvé, při častých návštěvách se stáváte vítanými „stangastem“. Ceny jsou zde nejménější z celé Moskvy a přibližně do půlnoci hraje většinou kapela FBI, patříci ma-jitelé klubu. Pak se do práce pustí DJ, který Vám za panáka zahraje co chce-te. Parket je menší, ale chybí-li vám prostor, podium je vaše. Velké utluhý bar ve vedlejší místnosti je vždy plný mladých rozjetých Moskvánů a myslím, že je to právě místo na party až do rána. Zavřít se okolo šesté a v tu dobu si ti správně naladěni můžou zapřít s majitelkou klubu do mikrofonu, stej-ně již nikdo neposlouchá.

V létě je všechno jinak

Jak již bylo řečeno, teplo je v Moskvě vzácné a tak se v letních měsících noční život přesouvá do ulic a parků. Ty v centru Moskvy skrývají nenapadně se tváří stánky s pečnými bramborami a alkoholem. Okolo nich se za teplých no-cí shromáždí partičky pártych lidí a také děti z ulice. Je to vítaná příležitost dozvědět se něco o odvrátěne straně Moskvy. Měli žebráci se totiž po pár sly-lených pivích stávají vašimi přáteli a psnými příteli. A tak když náhodou stánek zavře, rychle vám zajistí další pi-vo nápoje a ochotně vás hostí svými ci-garety, které po vás před pár hodiná-mi vyzbavili. Oblíbená party se koná každoročně 1. září, kdy v celém Rusku začíná školní rok a semestr na univerzítách. Tyto party si nenechají ujít ani ti dávno skole odrostli a ještě týden poté se o této noci vyprávějí stejně „neuvěřitel-né“ příběhy jako u nás třeba o Silvestru. Hned v zářetí, první zářívový víkend, se slaví Svátek Moskvy. Tato oslava má zpočátku poněkud oficiální charakter – politická vystoupení, petiční akce atd. Výhoda však spočívá v tom, že celé cen-trum Moskvy je uzavřeno pro automobi-listy, a tak se již odpoledne širokými lu-lváry valí, místo aut, proud rozjatřených Moskvánů. Na každém náměstí se tančí, zpívá a samozřejmě pije. Všeobecně ves-ele i vrchol večer na náměstí před Krem-lem, kde v době mě návštěvy probíhala Adidas Street Party. Na manutím podu se střídají rustí DJs a pod nimi tančí tisíc-ový dav. O konek další jsou rozestaveny basketbalové kope, kde se přes den uká-zkové reklamě sportoval. Ted večer se však tvoří družstva z okolo probázejí-cích rozjetých partek, většinou hráči je sota schopna zapanovat si na který-koš házet, ale o to je savi publikum.

Dvě rady na závěr

První rada se týká většiny české popu-lace, která má rád pivu. Pivo se v Rusku číslne stupní 1 až 9, čím vět-

ší číslo, tím je pivo silnější. Nedoporu-čuji se začínat devítkou, trojka je adekvátní naší desítkě. Druhá dobrá rada je, že při nočním víření Moskva se vždy vyplatí používat taxi. Často jde o černé taxikáře, kteří jsou snad všude a za přejezdy městy kluby, či za ranní cestu domů zaplatíte 40 až 100 rublů. Vzhledem k obrovské rozloze Moskvy upřednostíte spoustu času a nezapomněte si rozhodně zasmolovat!

Režepmurat Durdyjev: (Yolda dušan oglan) CHLAPEC NA OBRUBNÍKU

Jak vypadá v Turkmenistánu literární propaganda

V Turkmenistánu je mnoho cest, ale k jedné má lid zvláštní vztah. Laskavý a plný úcty. Tato cesta se táhne na ji-hozápad od našeho překrásného Ašga-batu - dlouhá, hladká asfaltová plocha, která se rozbitá do Powrize (Firuzy). Vždy časně ráno po této cestě projíždí milovaný syn turkmenského lidu Sa-parmurat Nijazov - spěchá ze svého do-mu v Powrize do Ašgabat do práce. A každý večer se po stejné silnici vrací domů. Když lidé procházející kolem nebo projíždějící auty lidé Presidentův vůz, na chvíli zastaví krok nebo přibrz-dí, klani se a uctivě zdřeví Saparmu-rata Atejevici. A pohled Presidenta po-zorně vnímá každý pozdrav. Z okna svého automobilu kývá hlavou a uspo-kojením v srdci přijímá projíedy úcty svého národa. Vždy jej pohladí na duši jejich příběhy a duševní otáčením. Od jisté doby si President začal vstá-t, že se cestu často stopí chlapec v lidě košile s lopatou v ruce. Jakmile vidí au-tomobil Turkmenbajšyho, postaví se ne-hybně do pozoru, drží lopatu v levé ru-ce jako zbraň a pravou rukou salutuje jako voják na stráž. Časem se setkání s tímto chlapcem stala Presidentovým ja-kýmsi dobrým znamením do nového dne. Proto když se automobil přiblížil k chlapci, často veled řidiči zpomalí a přivítavě chlapec zdravil. Jednoho dne krásné auto Saparmurata Turkmenbajšy jako vždy lehce svišelo po cestě a veze svého pána do jeho pa-láce, ozdoběného zelenou stříknu. Po-hled na chlapec se svezl na chlapec s lopatou, který stál na kraji cesty. Ten se, jako obvykle, vypnul jako struna. „Zastavte vedle něho!“ řekl Saparmu-rat Atejevici svému řidiči. „A to lehe zabardilo přímo vedle chlapce. Tato neobyklost jej vylekala. „Ach, dědečku Saparmuratuvi se nelíbí, že tedy každý den stojím a nyní mi vynadá!“ pomyslel si chlapec (poznámka autora: ve vý-choďních křehkých je oslovení „dě-deček“ výrazem úcty mladších ke starým a zkušným lidem). Ale to se již zadní dveře auta otevřela a chlapec uviděl Presidenta: sedo-vasly, s otevřenou přivítanou tváří se Turkmenbajšy usmíval. Když chlapec viděl tento jasný úsměv, strach jej trochu přehnal. „Bud zdravě pálvane (bohatýři)“ Laska-vý pozdrav Presidenta zcela uspo-kojil chlapec. „Dobře jduť, nás otc-e Saparmurate!“ odvětil po vo-jenskou chlapec, „ať Vám Alláh dá zdraví a dlouhá léta.“ „Chaj, chlapec,“ odpověděl Turkmenbajšy a s uspokojením si prohlédl chlapec od hlavy k patě. Potom se zeptal : „Řekni hoču, jak ti říkájí?“ „Berené.“

„No své jméno se cti, Berené-džane,“ řekl President a dle hledel se sympati-čnou na chlapec „a kam se to každý den ubíráš s tou lopatou?“ „Na naši novou zahradu!“ odpověděl Berené s potěšeným leskem v očích. „Když podle vašeho dekretu všem dá-vači země, také jsme si vzali parcelu. A nyní každý den před školou tam sám sázím stromy.“ Chlapec se od vzrušení lid nezadržal, ale nadechnul se a po-krácoval: „Saparmurat-Ata (otec), vy sám jste přece radil sázet více stromů. Těmito radami se mi řídím.“ „Děkují synku!“ bylo vidět, že Saparmuratu Turkmenbajšy se síkovný a po-hotový chlapec líbil „a jak tě, Berené-džane, baví sázet stromy?“ „Bavi, velmi!“ hrdě prohlásil chlapec. „Stromy dávají plody, pečlivě vyžehlené kal-hoty a leskounké se boty...“ I vasy jsou tak pěkně rozesázané... „Snažil se uho-dnout důvod takové pořádnosti a zeptal se: „Berené, ty určité jdeš po práci na našem mekleku rovnou do školy. Ale proč tedy nemáš školní brašnu?“

„Ne, když dodělám svou práci, zajdu ještě domů a až potom do školy,“ od-pověděl Berené. President se tedy zeptal přímo, proč chlapec chodí na práci tak oblečený. Přivítavě se usmál a pozna-menal: „Když tě tak vidím Berené dže-ne, ani bych si nepamyslel, že jdeš pra-covat na pole. Jsí tak slavnostně oble-čen, radost pohledět.“ Chlapec ihned pochopil, o čem jeho společník hovoří a rozlohl se všechno vysvětlit. „Dědečku Saparmurate, začal, když jsem řekl matkám a tatinkovi, že vás každé ráno potkávám na cestě a zdra-vy vás,“ tak mi řekl: „Dělas dobře, synu. Ale kdo má to čest každý den vi-dět milovaného syna a nímže našeho národa a srděčné se a ním zdravit, ten je zahrnut milostí Alláha. Ale když se

potkáváš s takovým člověkem, není vhodné ukazovat se mu v osmémel-ohodv. Nezapomněj jedno: musíme vy-padat úhledně.“ Berené se podíval na svou košili a dodal s úsměvem: „Děde-čku Saparmurate, přál bych si, aby vaše cesta pořád taková bílá (výraz „ak“ - bílý je v turkmenštíně synonymem pro „pravý“), a proto si beru bílou košili.“ „Diky ti, milý hoču.“ Saparmurat Atejevici byl velmi potěšen slovy chla-pece, které byly řečeny s velkou upří-mností a od srdce. „Já chci, aby jste nás všech byly sněhobílé, přesně jako tvoje košile. A rodučím vyřídí mě uzná-ní za takovou pozornost a úctu.“ „Dobře, určité vyřídím,“ kývnul Be-rené a protože si všiml, že automobil přijel k jeho mekleku, dal znamení, aby vůz zastavil. „Tak jsme dorazili.“ Všechna auta zastavila na kraji pozem-ku, který byl velmi rodině Bereně. Hosté, kteří vyšli ven, obklopili Presi-denta s chlapcem a všichni společně procházeli rozlehlým meklekem. Mladé stromky, které se již Bereněovi podá-řlo zasadit, se lehce kolebaly v jarním vánku. Chlapec, který šel vedle Presi-denta, popořoval své sazenice. „To je merunka,“ řekl, „a támhle broskev, bruska, granátové jablko a tam vzhodu jsou jabloně a švestky.“ Tak chodili od stromku ke stromku, dokud se nepří-blížili ke svažku sazenek, pečlivě přikrývkých vláhu zemí. „Tady jsou různé ovocné stromy, které ještě chci zasadit. Všera jsem jen při-připravil několik důlků,“ řekl a ukázal na řádek čerstvě vyřycých jamek. Turkmenbajšy se pozorně podíval na sa-zeníky. Vybral jeden strom, vzal jej do ruky:

„Co je to za strom, Berené?“ „To je mirabelka.“ „Správně, máš bystré oko. Dej mi lopatu, synu. Zasadím sám do toho mirabelku. Až se na ni budete dí-vat, vzpomeneš si na mě a řekne-te: Toto je strom dědečka Saparmu-rata, co tomu říkáš?“ „Ano, ano,“ chlapec nadšeně po-kyval hlavou a podával Presidentovi svou lopatu. Saparmurat Atejevici si znalecky prohlédl dobré, pevně udržený nástroj, který se ještě skoro jako zradlo. „Jsi chla-pík, Berené-džane. Tvá lopata mi rekla, že budeš skutečným země-dělem. Podívej se, můžeš se na ni dívat jako do zradla!“

Laskavá slova tohoto tolik milova-ného člověka Bereněovi opět stála ja a jeho dány sen, aby se potěšil páněm vlastní zemí, se stal ještě slad-ším. Chlét vystudoval agronomii a v tomto okamžiku počtl, že už už dosahuje svého cíle. Vždyt jistý jej ta-kový člověk, Saparmurat Turkmenba-jšy, pochválil... President mezitím spustil do dílku kořeny sazenice. Be-rené přiskočil, starostlivě přidržel stromek za vršek a Turkmenbajšy zaryl lopatu do země. Několik jako samet a zaběhl jamku hlínou. Měkké za pří-tomných již stihl nabrát vedro vody z kohoutku a nyní polil nově zasazenou rostlinku. „No tak, Berené-džane? Je to v pořádku?“ zeptal se Saparmurat Atejevici s úsměvem. „Naprostě, děde-čku Saparmurate. Já sám se o něj již postarám, budu jej hlídat jako oko v hlavě. A všem řeknu, že toto je ser-dár (vůdce puku), dědečku, všech stro-mů,“ vyjádřil Berené s dětskou prosto-myslností své skryté myšlenky. „Přejí-ti, aby stromy, které zasadíš, plodily a dávaly stín,“ promluvil Turkmenba-jšy a vrátil Bereněovi lopatu. „A tvá lo-pata ať nikdy nezraví...“

„To nedopustím!“ prohlásil slavnostně Berené, jakoby to nebyla ani slova, ale opravdová přísaha. „Dědečku Saparmurate, a přijedete okusit ovoce z mých stromů? Přijďte, prosím!“

„Dobrá, insallah (bude-li to vůle Boží, pozn. překl.) přijdu.“ A nyní, Berené-džane, se musíme rozloučit, práce neče-ká.“ Turkmenbajšy přátelsky stávk po-loděskou, ale již prací ztvrdlou ruky Berené, potom se podíval na hodinky a pospíchal k domu. Ostatní se také posadili do svých aut. Jakmile hosté za-mávali Bereněovi na rozloučenou a zmi-želi se oči, přítel odněkud slávk. Posadil se rovnou na stromek, čerstvě po-sazený rukou Turkmenbajšy a zapla-voval. A chlapec se zdálo, jakoby všechno okolo stromu a jako ocarován poslouchal jeho veselé trylky. (přeloženo z Materiálu po turkmen-skou literaturu, Magary, Ašehabat, 1997, str. 303-308).

Slavomír Horák Gagauzové v Moldávii

Základní charakteristika Gagauzů
Gagauzové jsou národ turkického původu, ke kterému se v současné době hlásí asi 200 000 lidí, usídlených převážně v Moldávii (oblast Budza), částečně na Ukrajině (Záporoží a Oděsa) nebo v Rusku (Rostov, Kabardino-balkarská republika) a malé zastoupení lze najít i v Rumunsku, Bulharsku a Řecku, ale také ve střední Asii (Kyrgyzstán, Kazachstán).

Konfesní příslušnost

Základním konfesním vyznáním v Moldávii je pravoslavi, ale v ostatních oblastech (zejm. středoasijské oblasti na některých místech přijali islám nebo protestantství (především v Moldávii – sekty Adventistů a Baptistů). Pravoslavní Gagauzové spadají pod správu Moskevského patriarchátu, přestože byly snahy vytvořit vlastní Gagauzské církve, která by odrážela specifčnost Gagauzů jako turecké pravoslavné národnosti (v tomto směru se velmi angažoval významný gagauzský církevní hodnostář, který napsal Historii Besarabských Gagauzů-Besarabiyalı Gagauzları'n Tarihi).

Historický vývoj Gagauzů

Přes jejich nesporný turkický původ není doloženo zcela jasně, s jakou skupinou turkických kmenů je lze spojovat. Existuje několik základních teorií, které vysvětlují jejich původ. V první se poukazuje na kmeny Oghuzů – Kumánů (známějších pod názvem Polovci)¹⁾, kteří v polovině 11. století obsadili jižní Ukrajinu. Některé teorie uvažují i o potomcích dalších kmenů – tzv. Karakalpaků, kteří dodnes obývají severní oblasti dnešního Uzbekistánu. Bulharští vědci je spojují s osudy tzv. Povolžských Bulgarů²⁾, turkizovaných v době Osmanské říše, kteří si však udrželi své náboženství. Zlá se však, že nejpravděpodobnější variantou je hledání jejich původu v turecko-oghuzských kmelech, které přišly do malé Asie spolu se Seldžuky.³⁾ Tato varianta je pravděpodobná i z hlediska jazykovo – gagauzština patří do jižní skupiny turkických jazyků spolu s turečtinou, azerbajdžánštinou a turkmenštinou. Gagauzský jazyk byl však ve své syntaktické a částečně i morfologické struktuře pod značným vlivem slovanských jazyků (projevují se však i vlivy rumunštiny nebo řečtiny).

V první polovině 13. století se předchůdci Gagauzů usadili v oblasti dnešní Dobruždy v Rumunsku, kde představovali stálou hrozbu pro byzantského císaře. Když se seldžucký

sultán elzz ad-Din Kay Kacuc uchytil před mongolským nebezpečím k byzantským císaři Michaelu VII. Paleologovi, který mu udelil léno v provincii Dobružda, kde ustavil ve Závorski státi Oghuzů s hlavním městem Karvuna (Bałcik). V té době zřejmě došlo k přijetí křesťanství pod patronací Patriarchy Konstantinopolského skrze Karvunský exarchát. S Kay Kacusem je snad spojen i název Gagauz.⁴⁾ Nový stát byl posílen rozšířením osmanského panství na Balkáně a vytvořil svou vlastní armádu. Oghuzský stát se však stal terčem válečných kmenů, které sjednotil až náčelník Balık, zvolený vládcem státu. Po jeho smrti (1357) se ujal vlády je nástupce Dobrotič (1357-1386).

Tento panovník nadále posílilo stát a za jeho vlády bylo změněno jméno země na Dobrotič. Pozdějším zkomolením vznikl název provincie Dobružda. Posledním panovníkem samostatného státu se stal Ivanko (Ivanko podle některých pramenů), který však byl roku 1398 nucen uznat osmanskou svrchovanost a roku 1417 se Dobružda definitivně stala součástí Osmanské říše. Někteří obyvatelé v té době přijali islám, avšak sultán usadil řeckého patriarchu v Konstantinopoli jako hlavu všech křesťanů. Na dalších téměř 300 let prameny o Gagauzích mlčí. Máme až zmínku z roku 1652, ve které patriarcha uznává moc místních biskupů v celé oblasti Karvuna.

Pod tlakem osmanko-ruských válek byli Gagauzové v 18. století nuceni opustit svá sídla v Dobruždi a v Bulharsku a usídlili se v oblasti Besarabie. Z roku 1770 máme zprávy o usídlení Gagauzů ve vesnici Orak nebo Čadir v Besarábii. V roce 1812 se jejich centrem stal Budžak, který byl původně osídlen Nogajskými Taryaty, kteří byli odsunuti v souvislosti se závěry bukaréšťského míru.

Takto vypraví historik

Diyonis Tsanoglu:

„Do Besarabie přicházelo mnoho Gagauzů. Část jich ovšem odcházela do Anatólie nebo do Řecka. Největší množství jich přišlo z vesnice okolo Dunaje. Ale usídlili se zde i lidé z vesnic v blízké Dobruždi. Nahradili je ve vesnicích Budžaku Taryaty, kteří nuceni byli odejít. Carským dekretem byli posláni roku 1807 na Krym. Mnozí Gagauzové přesídlili ze Sístre do Muntenie a přicházeli do Moldávie. Gagauzové se zde naučili moldavštině a používali latinskou abecedu. Někteří gagauzské rodiny přeložili své předčívky do moldavštiny – na

př. Kokoš, Durni, Purde, Galatsan, Bordey, Baluš, Marin. Později se Gagauzové přestěhovali blízce k Prutu a rozšířili se v oblasti Leova, kde založili vesnice Čadir nebo Orak. Ještě později se usídlili pod Budžakem. Na místech, které byly opuštěny Taryaty, rozdělovali ruští správci Gagauzům půdu. Gagauzové osídlili vesnice opuštěné Taryaty, ale také sami zakládali nová jako předtím na Balkáně – tj. pastevní dobytka, zemědělců, vinařů a obchodníků. Po stoletém úsilí se jim podařilo zúrodnit neobdělávanou půdu a vystavět vlastní osídlení.“⁵⁾

mentu. Definitivně však byl vyřešen status Gagauzů až 23. prosince 1994, kdy parlament Republiky Moldávie přijal Zákon o zvláštním právním statusu Gagauzů (Gagauz Eri). Tento zákon tvoří také neoficiální ústavu Gagauzů. Referendum stanovilo hranice Gagauzů, do kterých bylo zařazeno 5 měst (Komrat – hlavní město, dále Čadir, Kaul, Vulkanes a Tarakli). Toto mírové vyřešení konfliktu je udáváno mnohými organizacemi jako příklad řešení mezinárodních konfliktů.

28. 5. 1995 proběhly druhé volby a guvernérem (başkanem) Gagauzů se stal Gergij Tabunčik.

Současné Gagauzsko

Gagauzsko má v současné době autonomní status v rámci Moldavska (v případě změny statusu Moldavska jako státu má Gagauzsko právo na samostatnost).

Státní symboly:

vlajka – tři vodorovné pruhy s největší částí modré (symbol nebe, stálosti, naděje, dobrostřednosti a oddanosti vlasti; vnější modrého pole jsou 3 žluté hvězdy, označující minulost, přítomnost a budoucnost gagauzského lidu a šlecht-

nost, mírumilovnost, čistotu, spravedlnost, stálost v úsilí o dobro a shodu), menší bílý (mírumilovnost a kontinuita tradic) a červený pruh (symbol neústupnosti, velkomyšlnosti, štědrosti a touha národa po svobodě).

znak – vycházející slunce v rámečku, v jehož paprscích je nápis „Gagauz Yeri“ (místo, kde žijí Gagauzové), obklopené harvami Gagauzů, ze kterých vyrůstají obilné klasy. Nad rámečkem s motivem slunce jsou opět tři žluté hvězdy.

Politický systém:

Zákonodárná moc je dána Gagauzským Lidovým shromážděním (Gagauza'nın Halk Toplusu), které má právo přijímat normativní akty, které musí odpovídat ústavě a zákonům Republiky Moldávie. Jeho členy tvoří zástupci každé obce v rámci Gagauzů (okresní mají po 2 zastupitelích).

Výkonná moc je v rukou Výkonného výboru, který je potvrzován Lidovým shromážděním na 4 roky na návrh guvernéra Gagauzů. Nejvyšší funkci je guvernéř (başkan), který zastupuje moldavského presidenta. Jemu jsou podřízeny všechny samosprávné orgány Gagauzů. Je volen na 4 roky v demokratických volbách. Vládní jméno presidenta Moldávie, jmenuje a odvolává členy Výkonného výboru apod.

Ekonomika Gagauzů

Gagauzsko je významnou oblastí pěstování vlna, které se zpracovává ve 12 významných vlnářských závodech. Ty jsou dnes částečně v rukou zahraničního kapitálu (zejm. italského) a využívá se do Evropy, Ruska, Běloruska, Ukrajiny a dalších zemí Evropy. Zemědělství je orientováno na pěstování obilnin, ovoce a zeleniny a chov dobytka. Na zemědělství navazuje průmysl, který je kromě zmíněných vlnářských závodů tvořen dalším potravinářským průmyslem, významné jsou i dvě továrny na výrobu koberců a malé strojírenské podniky (výroba tepelných zařízení).

Seznam použité literatury:

- 1) Gagauzija. Obščaja informacija. http://www.khazaria.com/turkie/index.html.
- 2) Güngör, Harm – Argunşah, Mustafa: Dünden Bugüne Gagauzlar (Gagauzové od věčerašské k dnešku). Ankara, 1993.
- 3) Zajackowski, Włodzimierz: Gagauz (heslo z Encyclopaedia of Islam IV. S. 971-972, Leiden, 1957).
- 4) Tsanoglu, D.: „Gagauzların İstoriyası“ Ana Sözü, 10 Augustos 1991. I: Güngör, H. – Argunşah, M.: op. cit., s. 21-22.
- 5) Güngör – Argunşah: op. cit. S. 24.

GAGAUZOVÉ VE ZKRATCE:
Základní údaje:
Rozloha: 1800 km²
Počet obyvatel: 153 000 (1995)
Hlavní město: Komrat (27 500, 1989)
Národnostní složení:
Gagauzové, Moldavané, Rusové, Bulhaři, Rumuni
Úřední jazyky:
moldavština, gagauzština, ruština (dále například bulharština aj.)
Správní rozdělení:
5 okresů (rayonları) – Komrat, Kaul, Čadir, Tarakli, Vulkanes

Josef Hons Velké železnice světa: Džunglí a tajgou - čtení na pokračování - 1. část

TRANSORIENT-EXPRES
PARIS-ISTANBUL-KALKATA-SINGAPORE
není připraven k odjezdu (přední Asie)

Když český spisovatel Jan Havlas doplnl na svých toukách světem před první světovou válkou do Singapuru, hlavního města anglické dráhy Straits Settlements, přesvědčil se na vlastní oči o hospodářském, politickém i dopravním významu ruské „brány Dalekého východu“. Ve své „Cestě kolem světa“ napsal:

„Význam Singapuru čásem ještě vzroste, zvláště až budou dokončeny železnice spojující Egypt a Cařihrad přes Malou Asii, Mezopotámii, Persii, Beludžistán, Indii, Assam, Barmu a Malacký poloostrov s Britským Malajskem.“

Optimisticky pak dodal:
„Nebude to trvat tak příliš dlouho: snad některý z mých mladých čtenářů čtoucích tuto knihu roku 1915 nebude mít ještě ani tolik let, kolik já jsem máám dnes, až pojedje jednou z Prahy drahou pekně pohodlně až do Singapuru.“

Tato verneovská myšlenka velké transkontinentální dráhy na jihu Asie vznikla asi před sto lety, kdy evropské železnice ještě nedošly Cařihradu a kdy v Asii bylo v provozu jen několik krátkých tratí - první z nich v Indii od roku 1853.

V té době už měly Spojené státy americké svou první pacifickou železnici z New Yorku přes Omahu do San Franciska (1869) a Kanada budovala a Kanadskou pacifickou drahu z Montrealu do Vancouveru na Tichém oceáně - dokončena byla roku 1885.

Naproti tomu uskutečnění mlhavého „projektu“ železnice, která by spojovala Evropu s Blízkým východem a s Indií stála v cestě - kromě přírodních a technických překážek na trase dlouhé mnoho tisíc kilometrů - především rozříznutost této části Asie v množství státních celků, v nichž se bouřlivě střetávaly sobecké zájmy evropských mocností a jejich bankovního kapitálu.

Historie transkontinentální trati na jihu Asie, která měla spojit Evropu přes Cařihrad na Bosporu s přístavy na Indickém oceánu, je proto složi-

tější a dramatictější než stavba pacifických drah a je plná zvratů a překvapení. Tato historie začíná na Balkáně v době, kdy evropská železniční síť končila ještě daleko od Bosporu a kdy Turci dosud ovládali velkou část Balkánu.

Sú hlavních železnic na Balkáně roku 1894. Délka Orientální dráhy Bělehrad - Niš - Sofía - Cařihrad (Istanbul) 1060 km, délka pobočné trati Niš - Soluň 464 km.

CESTA PRO ORIENT-EXPRES (Orientální dráha)

Základní síť železnic západní a střední Evropy byla v sedmdesátých letech 19. století již dokončena. Sahala na východě do srbského Bělehradu a zblývalo už „jen“ prodloužit ji do Istanbulu, hlavního města Osmanské říše. Zájem o to měl všechny evropské státy, protože pro ně byla základnou a východiskem obchodních cest do Persie (dnešního Iránu) a do dalekého Afghánistánu. Znamenal to ovšem vybudovat z Bělehradu přes tisíc kilometrů trati dvoumý horsty Balkán, zčásti na území ovládaném Turky. To bylo v údolí roztoučené odporu

balkánských národů proti tureckému jarmu. Osmanská vláda měla na Balkáně jiné starosti než stavět železnice a ještě k tomu do Evropy. Řídila se starým arabským příslovím, že „rychlost je jen pro čerta dobrá“ a o stavbu drah nechtěla dlouho žít. A když se k tomu s velkým zpožděním za Evropou odhodlala, sledovala způčinků jen vlastní zájmy v černomořské oblasti. Tam byla v říjnu 1860 dána do provozu první trati na evropském území Osmanské říše z černomořského přístavu Konstanta k dunajskému přístavu Cernavoda, na území dnešního Rumunska, a v listopadu 1866 druhá trati z Ruščuku (Rus) na Dunaji do Varny (na území Bulharska). Byly to tratě osamělé, bez široho významu. První náznak zájmu turecké Porty o železniční spojení s Evropou přinesl rok 1866. Tehdy byla uzavřena dohoda s francouzsko-belgickou společností o stavbě dálkové trati Cařihrad-Adrianopol (Drinopol) směrem do Bospory a k Sáve, s odbočkou do Srbska, a trati z černomořské Varny přes Adrianopol do Enosu na Egejském moři. Tato koncese byla později přenesena na Cisaruskou společnost železnic evropského Turecka s úkolem vybudovat 2500 kilometrů významných tratí, především hlavní železnici z Cařihradu do Adrianoplu a odtud přes Bulharsko, Srbsko a Bosnu do Doberlinu na řece Sáve s připojením na tratě do Sisku (dnešní Sušak). Stavba se skutečně rozjela a první desítkokilometrový úsek z Cařihradu na západ byl dán do provozu v lednu 1871. To byl počátek velké Orientální dráhy, cesty pro Orient-express. Roku 1873 byla dokončena tratě Cařihrad-Adrianopol-Bjeloje směřem na Sofii, s odbočkami do přístavu Dedeağac na Egejském moři (1872), a do Džambolli (1874), směrem k černomořskému Burgasu Trať Cařihrad-Bjeloje (561 km) vyšla z cařihradského nádraží Sikeridži na východě zlatého rohu: budovy prozatímního nádraží byly dřevěné, teprve r. 1899 je nahradily zděné. Z nádraží vedla trati pobřežními zahrady starého Serriae při Bosporu, velkým obkladem minula chrámy a minarety, přimkla se k břehu Marmarského moře, prošla starými hrady města a vešla do volné krajiny. Přes pahorky zamřila k západu, přešla přes rozvodí do údolí řeky Ergene a sledovala ji až k řece Marici. Pro předchod na pravý břeh musel být vybudován mohutný příhradový most se spojitými nosníky a horní mostovkou, se šestnácti poli o rozptěti dvacet pět metrů. Odtud již stoupala trati údolím Marice přes Adrianopol Philippopol (Plovdiv) do Bjeloje, nejdříve močolovitou krajinou, pak divokou stepí, přerušovanou pruhy úrodné půdy a ovocnými háji, a nakonec vlnkým teplem vlním s obilím, rýží, vlny i tabákem.